

Biti trans*žena u patrijarhalnom svijetu znači izdati muškost

Posljednje predavanje u okviru petog ciklusa javnih predavanja i razgovora *Neko je rekao feminizam?*, na temu *Trans* žene i feminizam*, održano je 20. novembra u Muzeju književnosti i pozorišne umjetnosti u Sarajevu, na Međunarodni dan sjećanja na žrtve transfobije.

Predavanje na temu *Trans* žene i feminizam*, posljednje u okviru petog ciklusa javnih predavanja i razgovora *Neko je rekao feminizam?*, održano je kao uvod u aktivnosti Sarajevskog otvorenog centra u sklopu kampanje “16 dana aktivizma protiv nasilja nad ženama”. Predavanje koje se pozabavilo trans* feminizmom i odnosom radikalnih feministkinja prema trans* ženama održala je Naida Kučukalić, koja posljednjih 15 godina radi sa različitim marginaliziranim skupinama u i van BiH. Naida se u predavanju fokusirala na to kakav status trans* pitanje, kao i trans* žene, imaju u feminističkom diskursu.

Predavanje je održano 20. novembra, na dan koji se posljednjih 18 godina obilježava kao Dan sjećanja na žrtve transfobije, odnosno na transrodne osobe koje su ubijene zbog transrodnosti. Iako još uvijek ne postoje zvanične statistike za 2017. godinu, do početka novembra ove godine je samo u Sjedinjenim Američkim Državama ubijeno preko 20 trans* žena. Na području Evrope su registrovani slučajevi ubistava najčešći u Italiji i u Turskoj, dok se u ovoj godini desilo i nekoliko napada na trans* žene u Srbiji, koji su trenutno u fazi procesuiranja. Predavačica je na početku zamolila prisutne da podignu ruku ako poznaju transrodnu osobu, ako poznaju osobu koja je trans* muškarac i ako poznaju osobu koja je trans* žena, te primijetila da znatno manje ljudi poznaje trans* žene.

Prilagodba tijela umu

Naida je prisutnima prikazala i nekoliko fotografija na kojima su neke od najpoznatijih trans* žena. Među njima su bile Andreja Pejić, trans* žena, manekenka i model porijeklom iz Tuzle; Susan Stryker, trans* žena i lezbejka, profesorica iz San Francisca; Helena Vuković iz Beograda, bivši vojni major i trans* žena koja je prošla tranziciju; Julia Serano, trans* žena koja je prošla tranziciju prije 15 godina, jedna od danas najglasnijih transfeminističkih aktivistkinja; model i manekenka Teddy Quinlivan koja postaje sve popularnija na modnim pistama i odnedavno otvoreno govori o svom transrodnom identitetu; te Sonja Sajzor iz Srbije, koja je nakon godinu i više dana čekanja započela proces tranzicije. Naida je također pokazala i slike žena iz Indonezije, Malezije i Tajlanda, gdje postoje velike queer zajednice, a pogotovo zajednice trans* osoba. Pokazujući ove fotografije, Naida je htjela dočarati kako su trans* žene različite, kao i sve ostale osobe.

Definišući šta su trans* žene, Naida je pojasnila da medicina podrazumijeva dva spola, iako interspolnost pokazuje da postoje više od dva spola. No, određivanje spola se obično dešava po rođenju djeteta, kada se vidi da li je beba muška ili ženska. Nakon toga joj se daje ime i počinje razvijanje rodne, tj. društvene uloge te osobe. Cis žene i cis muškarci su žene i muškarci čiji rodni identitet odgovara biološki pripisanom spolu. S druge strane, transrodne osobe su osobe čiji se rodni identitet ne poklapa sa njihovim biološkim spolom. U medicini se ovo stanje (još uvijek) naziva rodnom disforijom. "Iako se operacije prilagodbe spola rade još od 1950-tih godina, prije se smatralo da se um treba prilagoditi tijelu, dok se tijelo sada prilagođava umu, i zbog toga se koristi izraz 'prilagodba spola', radije nego izraz 'promjena spola'", kaže Naida.

Također, kako bi pojasnila kako se trans* feminizam pojavio, Naida je prošla i kroz kratku historiju valova feminističkog pokreta čiji je cilj izjednačavanje prava žena sa pravima muškaraca. Pri tome se najviše zadržala na drugom valu feminizma, u sklopu kojeg se razvila i struja aktivizma koja je najzastupljenija među starijim aktivistkinjama, čak i na našem podneblju, a to je radikalni feminizam. Fokus radikalnog feminizma je na tome da javni prostor mora biti ženski, kao i da je potrebno eliminisati rodno zasnovano

nasilje. Treći val feminizma donio je uključenje queer teorije, te pojavu eko feminizma, kao i trans* feminizma. Trans* feminizam kao pokret, ideja i borba se pojavljuje već u drugom valu feminizma, u periodu od 60-tih do 80-tih godina 20. stoljeća. Početak pokreta veže se za slavni kafić Stonewall Inn u New Yorku, u kojem su se okupljale queer osobe, i gdje se queer zajednica jedne večeri 1969. godine, nakon policijske racije, pobunila protiv nefer tretmana građana i građanki koji/e pripadaju LGBT zajednici. Jedna od ključnih osoba trans* feminističkog pokreta, Sylvia Rivera, trans* aktivistkinja, i nebijela žena, koja je imala jako težak život, bila je dio grupe koja je se te večeri usprotivila policiji. Rivera je, kako je objasnila Naida, pomogla pri kreiranju tada prvih gej i lezbejskih organizacija u New Yorku, iz kojih je kasnije istupila, jer se pokret počeo razdvajati tako da su trans* osobe ostavljene po strani. Naredne godine, 1970, u New Yorku je održana i prva parada ponosa.

Propitivanje drugačijih iskustava bivanja ženom

Godinama poslije, Sandy Stone i Kate Bornstein, kao i Julia Serano, nastavljaju kritikovati drugi val feminizma i iz perspektive trećeg vala feminizma govoriti o tome šta je trans* feminizam. "Glavna vodilja drugog vala feminizma, kada se rađa pojam sestrinstva, je premisa da žene dijele zajednička iskustva. No, u trećem valu feminizma žene progovaraju o tome da nisu sva iskustva ista. Nije isto biti crna i bijela žena, nije isto biti žena koja ima vremena i mogućnosti da se bavi naukom, itd. Druge žene, žene radnice, trans* žene, žene lezbejke, pitaju 'gdje smo mi tu, mi koje ne dijelimo ista iskustva?' Ono što trans* feminizam govori je da nismo sve iste, i da svačije iskustvo treba biti propitano." Susan Stryker kaže da ženska morfologija ne može biti okvir za objašnjavanje potlačenosti svih žena, odnosno to što neko ima biološki žensko tijelo ne može biti jedini razlog zašto je ta žena potlačenija od neke druge žene koja je transrodna. Prema Naidinim iskustvima, trans* žene/osobe počinju osjećati nesklad između svog rodnog i biološkog identiteta vrlo rano u djetinjstvu. "Naše emocije u smislu seksualnosti se dešavaju skupa sa pubertetom i hormonima, pa se tražimo, nađemo ili ne, ali rodni identitet, osjećaj roda, osjećaj da li smo muško ili žensko, se javlja u najranijim godinama. Operacije su zahtjevne, skupe i ne mogu se svugdje uraditi, to je proces na koji se osoba dugo sprema. Pored hormonalne terapije i modifikacije tijela, sa napretkom medicine i plastične hirurgije, sve se više rade i operacije feminizacije lica. Više nisu genitalije to što uslovljava šta je koji rod. No, pošto volimo imati naziv za sve, lakše je kada vidimo da li je neko muško ili žensko. Sa ovom praksom, tijelo se prebacuje na vanjski izgled."

Naida se dotakla i feminističkog naslijeđa filozofkinje i autorice Simone de Beauvoir, koja je govorila o muškarcima, patrijarhatu i opresiji ("The One"), te o drugom spolu ("The Other"), propitujući šta je to žena, pogotovo sa slavnom rečenicom "Ženom se ne rađa, ženom se postaje", kojom de Beauvoir ukazuje na činjenicu da je ženski spol određen ne biološkom, već društvenom definicijom, te da se shvaćanje sebe kao žene formira pod utjecajem okoline. "Danas, sa razvojem queer teorije i drugih srodnih nauka, možemo diskutovati o tome da li je u pitanju utjecaj okoline ili interni osjećaj, ali je ključno definisati ko je žena, što ide u prilog trans* feminizmu, jer onda smo sve mi žene, i to ne može ovisiti samo od biologije", kaže Naida. Riječ "rod" dolazi od riječ "genre", što znači vrsta ili tip. Klasificiranja i pojednostavlivanja pojmova postojala su kroz čitavu historiju, no rod je promjenljiv, te se njegovo poimanje razlikuje u različitim kulturama. U Indiji postoje hidžre, cijenjene trans* žene, koje zadržavaju muške genitalije. Naše podneblje poznaje i virdžine (Hercegovina, Srbija, Crna Gora). U nekim zemljama koncept trećeg roda postoji oduvijek, kao što je slučaj sa nekim sjevernoameričkim narodima. "To nije nešto što je od jučer, samo smo mi naviknuti na postojanje dva binarna roda i spola. Društvo nam dodjeljuje uloge i stavlja nas u kategorije prema našim neizabranim biološkim razlikama. Unutrašnji osjećaj je ono što definiše i za što se zalaže trans* feminizam."

Do raskola između feminističkih struja, pogotovo između radikalnog i trans* feminizma, dolazi zbog toga što se trans* žene ne doživljavaju kao prave žene. Argumenti su da trans* žene nemaju iskustvo bivanja djevojčicom: one ne znaju kako je biti djevojčica, jer su odrasle kao dječaci u određenoj poziciji moći sa puno boljim djetinjstvom nego što su ih imale djevojčice. Drugi argument je da trans* žene ne menstruiraju, pa ne mogu u tom smislu suosjećati sa biološkim ženama. Treći argument može biti da trans* žene ismijavaju žensku ulogu i izgled. "Hiljadu i jedna stvar se našla kontra trans* žena, dok se zaboravlja da su trans* žene bile dio rađanja lezbejskog pokreta u drugom valu feminizma, da su trans* žene oko nas, i da i među cis rodnim ženama ima žena koje ne mogu da rađaju."

Patrijarhat i seksizam kao zajednički neprijatelji

Ono što je trans feminizmu i feminizmu zajedničko, odnosno ono što je zajednički neprijatelj feminizma i trans feminizma, su patrijarhat i seksizam. "Pošto je ovo muški svijet, te žena zbog ekonomskih, socijalnih i drugih faktora može biti u inferiornijem položaju. Zato naše feminističke borbe i dalje traju, ali feminizam je i dalje loša riječ, koja se asocira sa ženama koje mrze muškarce, što je standardni stereotip." No, patrijarhat ostaje problem, kao i način na koji društvo funkcioniše, dok su žene na svakom koraku izložene raznim seksizmima. "Sa istim stvarima se bore i trans* žene, na dva nivoa. Biti trans* žena u patrijarhalnom svijetu znači izdati muškarca, izdati muškost. Zašto bi neko iz pozicije moći želio da bude žena? Seksizam i nasilje se ne mogu porediti, ali načini na koje su trans* osobe ubijane spadaju u najbrutalnije", istaknula je Naida, prisjećajući se turske trans* žene i aktivistkinje Hande Kader, koja je brutalno isprebijana, silovana i spaljena.

U okviru predavanja je Naida također pustila klip iz filma *Screaming Queens*, dokumentarca u režiji Susan Stryker i Victora Silvermana, koji govori o pobuni u Compton's kafeteriji u San Franciscu, gdje su se trans* žene 1966. godine, tri godine prije Stonewalla, pobunile protiv policijskog maltretiranja. No, stonewallski ustanak je odjeknuo mnogo jače, vjerovatno jer su se u to vrijeme pokrenuli i drugi pokreti poput onog za prava Afro-Amerikanaca i antiratnog pokreta. Scena iz filma koju je prikazala Naida govori o trans* ženi koja ne može pronaći obični posao jer se mora obući u mušku odjeću, što ne želi raditi, jer je (trans*) žena. Iz tih razloga, njoj je bilo lakše zaraditi novac kroz seksualni rad, kojim se bave brojne trans* žene jer žive na marginama društva. Pored podatka da je do početka novembra ove godine u SAD-u ubijeno 25 trans* žena, Naida je iznijela i podatak da svakih 29 sati jedna trans* žena biva ubijena, dok one čine manje od 1% populacije. Nasilje protiv trans* osoba i trans* žena nastavlja biti u porastu.

Trans* ženama se često zamjera da ismijavaju ženski spol/rod, no feministkinje bi trebale znati da nije isto prakticirati crossdressing, tj. preoblačenje u odjeću drugog spola/roda, i imati ženski identitet. "Postoje i trans* i cis žene koje vole da se pretjerano našminkaju i srede, ali to nisu izmislile trans* žene. Ima najrazličitijih trans* žena – neke su manekenke, neke urade feminizaciju lica, neke urade dio operacija, ali taj identitet, to bivanje ženom, se nalazi duboko unutra. Trans* žene su trenutno najnevidljivija zajednica. Moje je stajalište da one jesu dio feminističke priče i feminističkog iskustva, da trebaju biti tu, i da trebamo biti tu jedne za druge."

Piše: Masha Durkalić

Novembar 28, 2017